

شورای سیاست گذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهشی

استان تهران شهر تهران مدرسه علمیه تخصصی حضرت قاسم بن الحسن (علیهما السلام)

عنوان

رابطه ی عقلانیت و عمل صالح از منظر

علامه طباطبایی

استاد راهنما:

سرکار خانم دکتر زهرا امی

پژوهشگر:

انسیه نجارزاده

سال تدوین

۱۴۰۳

انسیه نجارزاده

رابطه ی عقلانیت و عمل صالح از منظر علامه طباطبایی

سطح ۳

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

عنوان

رابطه ی عقلانیت و عمل صالح از منظر علامه طباطبایی

استاد راهنما

سرکار خانم دکتر زهرا امی

نگارنده

انسیه نجارزاده

سال تدوین

۱۴۰۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مید

صفحه تصویر صورت جلسه دفاع

مرکز مدیریت حوزه های علمیه

تحمیدیه

حمد و سپاس خدایی را که گردش کائنات را بر مدار توحید بنا نهاد و
جمله مخلوقات را طوعاً و کرهاً بر محور آن به حرکت واداشت. آنگاه
اعجاب انگیز ترین مخلوق خویش را که مسجود ملائک قرار گرفته بود
به رخ عالم علیا کشید و خود را به جهت چنین خلقت سترگی ستود:
فتبارک الله احسن الخالقین. پس از آن آیات آفاقی و انفسی خویش را
فراروی انسان نهاد و بزرگترین کتاب هستی و تنزل یافته از عالم علوی
را به دنبال سلسله پیام آوران خویش همنشین موجودی قرار داد که
مدال ولقد کرما بنی آدم بر شانه های او می درخشید. اینک این مائیم و
نشانه های تکوینی و تدوینی حق، تا راه خود را از پسِ ظلمات فوق
ظلمات به سمت ابدیت بیائیم.

می‌زند که علاوه بر فواید فردی، دارای نتایج مثبت اجتماعی و اخلاقی نیز هستند. در نهایت رستگاری در اعمال صحیح و خوبی‌ها نهفته است. البته این اعمال صالح باید در بستر اعتقاد و ایمان به خدا انجام گیرد. عمل صالح یک عمل کاملاً شرعی و دینی است که به وسیله‌ی ادیان به مردم معرفی می‌شود. حوزه‌ی مفهومی عمل صالح از حوزه‌های مشابه خود محدودتر است و حوزه‌ی مفهومی عمل خیر یا حسن فراتر از عمل صالح است. مخالف واژه صالحات، در قرآن سیئات است که به معنای خروج از اطاعت الهی و معصیت است. از نتایج مهم این تحقیق آن است که گفته‌ی کسانی که می‌گویند واجبات شرعی چندان مهم نیست را به چالش می‌کشد.

۳- انسجام و تطابق میان عقل و دین

پژوهش حاضر تأکید می‌کند که در اندیشه علامه، میان عقل و دین تضادی وجود ندارد، بلکه دین به عنوان قالبی است که عقل را هدایت می‌کند تا به حداکثر پتانسیل خود برسد. این تعامل می‌تواند پاسخگو به چالش‌های مرتبط با زندگی معاصر باشد، جایی که انسان‌ها دائماً با نیاز به تصمیم‌گیری‌های اخلاقی و عقلانی روبرو هستند. عمل صالح از نظر علامه آن است که سعادت دنیا و آخرت را به همراه دارد و برای رسیدن به عمل صالح علاوه بر استفاده از عقلانیت که نعمت الهی در وجود انسان است و علاوه بر الهام الهی و فطرت سالم و دین قیم نیاز به تربیت صالح نیز هست.

پیشنهادهات

با بررسی مفاهیم “عقلانیت” و “عمل صالح” از دیدگاه علامه طباطبایی، دریچه‌های جدیدی در فهم عمیق‌تری از تعامل میان دین و عقلانیت گشوده شده است. بر این اساس، ادامه پژوهش‌ها در زمینه‌های زیر توصیه می‌شود:

۱- گسترش مطالعات تطبیقی

بررسی دیدگاه‌های علامه طباطبایی در مقایسه با دیگر اندیشمندان اسلامی و غربی. چنین مقایسه‌ای می‌تواند روشن‌کننده نقاط اشتراک و افتراق میان تفاسیر مختلف عقلانیت و نقش آن در رفتار اخلاقی باشد.

۲- تحلیل کاربردی مفاهیم

ارزیابی چگونگی تبلور مفاهیم عقلانیت و عمل صالح در نهادهای اجتماعی اسلامی معاصر. این تحلیل می‌تواند شامل مطالعات موردی از جوامع اسلامی باشد که سیاست‌ها و برنامه‌های خود را براساس آموزه‌های فلسفی علامه تطابق می‌دهند.

۳- بررسی تاریخی و تکاملی

پژوهش‌های تاریخی بر تحول مفهوم عقلانیت در متون اسلامی و نقش علامه طباطبایی در این روند. شناخت ریشه‌ها و تحولاتی که به شکل‌گیری دیدگاه‌های علامه منجر شده، می‌تواند فهم بهتری از بستر تاریخی این افکار فراهم کند.

۴- توسعه آموزش های میان رشته ای

ایجاد برنامه های آموزشی در سطح دانشگاهی که به بررسی و تدریس نظرات علامه طباطبایی در زمینه های فلسفه، اخلاق و علوم اجتماعی بپردازد. آموزش میان رشته ای می تواند در تقویت درک عمومی از مباحث مطرح شده مؤثر باشد.

۵- کاربرد اجرایی در سیاست گذاری

تدوین راهکارهایی برای استفاده از اصول عقلانیت و عمل صالح در تنظیم سیاست های عمومی و مدیریتی. این می تواند به سوی ایجاد جوامعی عادلانه تر و مبتنی بر اصول اخلاقی اسلامی رهنمون شود.

۶- پژوهش در بسترهای فرهنگی و اجتماعی

بررسی تاثیر دیدگاه های علامه طباطبایی بر فرهنگ و اجتماع کنونی ایران و کشورهای اسلامی. تحقیق در این حوزه می تواند زمینه ساز درک بهتری از تحول ارزش ها و هنجارهای جاری باشد. تداوم پژوهش ها در این زمینه، علاوه بر تقویت ادبیات موضوع، می تواند به تقریب میان نظریه و عمل در جامعه اسلامی یاری رساند و راهکارهای کاربردی برای چالش های معاصر فراهم آورد. پیشنهاد می شود محققان آینده با تمرکز بر این حوزه ها، گام های بیشتری در راستای بسط و گسترش افق های فکری علامه طباطبایی بردارند.

فهرست منابع

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

- ۱- ابن منظور، محمد، لسان العرب، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۸.
- ۲- اصفهانی، راغب، المفردات فی غریب القرآن، بیروت، دارالمعرفه، ۱۹۹۸.
- ۳- الحسینی الواسطی الزبیدی، السید محمد، تاج العروس، جلد ۱، مصر، المنشاه بجماله مصر، ۱۳۰۶.
- ۴- آلوسی، ابوالفضل، روح المعانی، بیروت، دار احیاء التراث العربی، بی تا.
- ۵- بهشتی، سعید، آیین خردورزی موسسه فرهنگی دانش و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۰.
- ۶- رامپوری، غیاث الدین محمد بن جلال الدین، غیاث الغات، ج ۱، تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۳.
- ۷- شرح اصول کافی، ج ۱ و ۳، محمد خواجهوی، تهران، موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۶۳.
- ۸- صفی پوری، عبدالرحیم بن عبدالله الکریم، منتهی الارب، چاپ اسلامی، ۱۳۷۷.
- ۹ تا ۱۳- طباطبایی، محمدحسین، اصول فلسفه، ج ۱ و ۲ و ۳ و ۴ و ۵، تهران، صدرا، ۱۳۸۵.
- ۱۴- -----، انسان از آغاز تا انجام، هادی خسرو شاهی، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۵.
- ۱۵- -----، بدایه الحکمه، شیروانی، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۱.
- ۱۶ تا ۲۹ - -----، تفسیر المیزان، ج ۱ و ۲ و ۳ و ۴ و ۵ و ۶ و ۷ و ۸ و ۹ و ۱۰ و ۱۱ و ۱۳ و ۱۶ و ۱۹ و ۲۰، قم، جامعه مدرسین قم، ۱۳۷۶.
- ۳۰- -----، رسایل الولایه، رحیمه م، تهران، ستاره قطبی، ۱۳۹۰.
- ۳۱- -----، شیعه در اسلام، تهران، الغدیر، ۱۳۸۹.

۳۲ و ۳۳- -----، نه‌ایه الحکمه، ج ۱ و ۲، دهقانی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۹۰.

۳۴- فارابی، ابونصر، فصول منتزعه، فوزی متری نجار، تهران، انتشارات الزهراء، ۱۴۰۵.

۳۵- قریب، محمد، فرهنگ لغات قرآن، انتشارات بنیاد، ۱۳۶۶.

مقالات استفاده شده:

۱- نظریه ادراکات اعتباری علامه طباطبایی و تأثیرات آن در فلسفه و اخلاق، فصلنامه علمی

پژوهشی پژوهشهای معرفت شناختی، شماره ۱۳، زمستان ۱۳۹۵، بنی اسد، رضا.